

KUTSESTANDARD

Sepp, tase 5

Kutsestandard on dokument, milles kirjeldatakse tööd ning töö edukaks tegemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit ehk kompetentsusnõudeid.

Sepp, tase 5 kutsestandard on kutse- ja täiendusõppe õppekavade koostamise ning isikute kutsealaste kompetentside hindamise alus.

Kutsenimetus	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase
Sepp, tase 5	5

A-osa KUTSEKIRJELDUS

A.1 Töö kirjeldus

Sepistamine on metallide survetöötlemine, mille puhul toode või pooltoode saadakse kuumutatud toorikut plastselt deformeerides. Käsisevistamisel muudetakse järkjärguliselt alasil vabalt paikneva tooriku kuju sepavasara, suruõhuvasara jm sepatööriistade abil.

Sepistamise põhioperatsioonid on jämendamine, venitamine, silumine, augu löömine, raiumine, painutamine, väänamine ja kokkukeetmine.

Sepistamisel jäävad metalli kiud läbi löikamata, seepärast on sepistatud tooteil paremad mehaanilised omadused kui lõiketöötlemise teel valmistatud todetel.

5. taseme sepp valmistab enda koostatud kavandite või etteantud esemete järgi kvaliteetseid, esteetilisi ja funktsionaalseid sepiseid sh unikaalsemeid ja väikesarju.

Tema käe all valmivad erinevatest metallidest traditsioonilistes või kaasaegsetes tehnikates sepistatud tööriistad ning käsitöö- ja tarbeesemed.

Tööülesanded on seotud metallide ettevalmistuse, kuumtöötlemise ja sepistamise, sepise kokku monteerimise ja sepise pinna viimistlemisega.

Sepp orienteerub olulisemates sepi mõjutanud ajaloolistes stiilides nagu nt renessanss, barokk, klassitsism ja juugend.

5. taseme sepp vastutab enda ja teiste töötajate töötulemuste eest. Ta organiseerib ja suunab kaastöötajate või praktikantide tegevust.

Ta on suuteline majandama ettevõtet ning tegema koostööd oma eriala spetsialistide ning sidusalade esindajatega: ehitajate, sisekujundajatega jt.

5. taseme sepp on omandanud lisaks vähemalt ühe järgnevatest erioskustest: vanade esemete parandamine ja restaureerimine, raua (terase) keetmine ja damaskimine, terariistade valmistamine või hobuse rautamine.

Töös on oluline järgida käsitöömeistri eetikanõudeid ning tööohutuse ja keskkonnahoiu reegleid.

5. taseme sepp on valmis tegutsema ettevõtjana, turundama oma toodangut (teostama oma ideid, uuendama ja täiendama olemasolevaid tooteid jms), suhtlema tellijatega ning osutama teenuseid, nagu näiteks sepiste valmistamine kavandite järgi, allhanke tegemine ja harrastajate juhendamine. Seotud kutsed

Sepp, tase 4

A.2 Tööosad

A.2.1 Sepiste valmistamine

2.1.1 Esimete kavandamine.

2.1.2 Materjalide varumine ja kasutamine.

2.1.3 Tööprotsessi ettevalmistamine.

2.1.4 Töövahendite ja seadmete ettevalmistamine ja kasutamine.

2.1.5 Ergonoomilise ja ohutu töökeskkonna loomine.

2.1.6 Esemite valmistamine ja viimistlemine.

A.2.2 Sepistatud toodete ja sepatöö teenuste turundus

2.2.1 Toodete ja teenuste kujundamine.

2.2.2 Toodete ja teenuste kaubastamine.

Valitavad tööosad

A.2.3 Vanade esemete parandamine ja restaureerimine

A.2.4 Raua keetmine ja damaskimine

A.2.5 Terariistade valmistamine

A.2.6 Hobuse rautamine

A.3 Töö keskkond ja eripära

Töökoormus võib jaotuda ebaühtlaselt, vajadusel tuleb valmis olla hooajatööks.

Töö võib olla füüsiliselt pingutav, sundasendit nõudev ja kiire tempoga. Võib esineda kokkupuudet tolmu, müra või vibratsiooniga, mis võib kujutada ohtu tervisele (allergia vms), mistõttu on vaja kasutada töökaitsevahendeid ning järgida tööohutusnõudeid.

A.4 Töövahendid

Alasi, sepavasara (käsivasara), sepapihid, pinnid, venitusraud, sepameislid ja -tornid, alusraud.

A.5 Tööks vajalikud isikuomadused

Töös on oluline käeline osavus, ruumiline kujutlusvõime, ilumeel, proportsioonitunnetus, püsivus, loovus, õpivõime ja vastutustunne, visuaalne mälu ja loogiline mõtlemine.

A.6 Kutsealane ettevalmistus

Sepaks saab õppeasutuses õppides või kutsealal töötades nt meistri käe all.

A.7 Enamlevinud ametinimetused

Sepiste valmistaja, metallikunstniku abiline, disaineri abiline, hobuserautaja, relvasepp, sepistaja jm.

A.8 Reguleerimised kutsealal tegutsemiseks

Keevitajana töötamine on reguleeritud, nõuab kehtiva atesteerimistunnistuse olemasolu.

B-osa KOMPETENTSUSNÕUDED

B.1 Kutse struktuur

Kutse taotlemisel on nõutav kompetentside B.2.1 - B.2.2 tõendamine, vähemalt ühe kompetentsi tõendamine valikust B.2.3 - B.2.6 ning läbiva kompetentsi B.2.7 tõendamine.

Kui sepal on omandatud kvalifikatsioon mõnes terase töötlemise tehnoloogias (nt keevitaja, treial), ei ole 5. taseme kutse taotlemisel nõutav erioskuse valimine.

B.2 Kompetentsid

KOHUSTUSLIKUD KOMPETENTSID

B.2.1 Sepiste valmistamine

EKR tase 5

Tegevusnäitajad:

- 1) kavandab oma idee tellijale, teostajale arusaadavalt;
- 2) loeb etteantud kavandeid ja tööjooniseid;
- 3) planeerib etteantud eseme või kavandi põhjal töö käigu: planeerib tööde järjekorra ja tööülesande täitmiseks kuluva aja, arvestades tööde mahtu, toodete hulka ja tellija vajadusi;
- 4) teeb vajalikud mõõdistused ja joonised, valib tehnoloogia, hangib vajalikud materjalid ja tarvikud, arvestades materjalide kuluga;
- 5) lahendab probleeme ja teeb ettepanekuid töötulemuste parandamiseks.

- 6) hoiustab materjalid hoiustamisnõuetele vastavalt;
- 7) kasutab ressursse säästlikult;
- 8) seab valmistusprotsessist lähtudes sisse ohutu ja käepärase töökoha ning hoiab selle puhta ja korras;
- 9) valib välja sobivad töövahendid ja seadmed, seab need üles;
- 10) kontrollib seadmete ja tööriistade korrasolekut ning hoiab need korras;
- 11) valmistab sepise või sepise osad kasutades kuumtöötlemist ja sepistamist nii käsitsi kui suruõhuvasara vm töövahendi abil;
- 12) monteerib sepise sobivas monteerimistehnikas, nt keevituse, keetmise, neetmise, või klammerdamise teel.
- 13) kasutab vajadusel (nt abivahendite valmistamisel, komplekteerimisel) keevitamist: valib vastavalt ülesandele keevitustüübi (nt MIG, MAG, TIG, elektrodkeevitus), valmistab materjali ette (puhastab, faasib liitekohad jm), seadistab keevitusaparaadi vastavalt tööülesandele, ühendab detailid, kasutades keevitamisel õigeid ja ohutuid töövõtteid,
- 14) viimistleb tehtud töö, kasutades pinnaviimistluse ja korrosioonitõrje tehnoloogiaid;
- 15) töötab seadmete ja tööriistadega turvaliselt ja ergonoomiliselt;
- 14) järgib seadmete, töövahendite ja -riistade kasutamishuudeid ning hooldusnõudeid.

Teadmised:

- 1) sepatöös kasutatavate materjalide omadused ja markeeringud, kasutusala ning hankimise allikad;
- 2) materjalikulu arvestuse põhimõtted;
- 3) sepikoja sisseseade;
- 4) tööohutus;
- 5) metallide/materjalide tootmise etapid;
- 6) jootmise, külmtöötlemise ja lõikamise tehnoloogiad;
- 7) keevitustehnoloogia põhimõtted;
- 8) keevitusõmbluse tüübid;
- 9) terasesortide kuumtöötlemise põhilised meetodid (nt karastamine, noolutamine);
- 10) sepieste valmistamise tehnikad ja töövõtted.

Hindamismeetod(id):

- 1) tööde mapp;
- 2) valmistatud ese;
- 3) teoreetilised küsimused ja/või töövõtete demonstratsioon;
- 4) vestlus.

B.2.2 Sepistatud toodete ja teenuste turundus

EKR tase 5

Tegevusnäitajad:

- 1) vaeb toote ja/või teenuse idee teostatavust
- 2) oskab teostada oma ideid, uuendada ja täiendada olemasolevaid tooteid jm
- 3) arvestades turusituatsiooni leiab oma tootele ja/või teenusele sobiva sihtgrupi;
- 4) leiab oma tootele ja/või teenusele sobiva sihtgrupi;
- 5) leiab oma tootele ja teenusele sobivaima teostusviisi lähtudes sihtgrupist, oma oskustest, tootmisbaasist ja tasuvusest;
- 6) vormistab toote (pakendab eseme turvaliselt ja esteetiliselt, koostab kasutusjuhendi jne);
- 7) kujundab toote ja/või teenuse hinna;
- 8) leiab võimalusi oma toote ja/või teenuse müügiks, oskab hinnata müügikanali sobivust toote turundamiseks;
- 9) leiab sobivaid võimalusi tooteid ja/või teenuseid tutvustada;
- 10) korraldab toote ja/või teenuse müügi, kasutades käsitöö valmistamiseks ja müümiseks sobivaid ettevõtlusvorme;
- 11) kasutab sidusvaldkondade vahelise koostöö võimalusi müügi edendamisel.

Teadmised:

- 1) sepikoja tehniline baas ja majandamine;
- 2) ettevõtluse ja turundamise algtõed;
- 3) tootevastutust, ettevõtlust ja kauplemist reguleerivaid õigusaktid;
- 4) käsitööstusliku ja tööstusliku tootearenduse meetodid;
- 5) rahvusvahelise kauplemise põhitõed;
- 6) sepieste tootmise keskkonnamõjud;
- 7) käsitööstusliku tootmise eripära;

8) toote elukaare põhimõtted.

Hindamismeetodid:

- 1) teoreetilised küsimused ja/või praktiline töö: toote või teenuse lugu (idee, teostus, müük)
- 2) vestlus.

VALITAVAD KOMPETENTSID

Kutse taotlemisel on nõutav vähemalt ühe kompetentsi tõendamine valikust B.2.3 - B.2.6.

Kui sepal on omandatud kvalifikatsioon mõnes terase töötlemise tehnoloogias (nt keevitaja, treial), ei ole 5. taseme kutse taotlemisel nõutav erioskuse valimine.

B.2.3 Vanade esemete parandamine ja restaureerimine	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1) hindab eseme tehnilist olukorda, teeb tehnoloogilist rida silmas pidades otsuse, kas eset on võimalik taastada/parandada või tuleb see täielikult asendada; 2) teeb vajadusel tööjoonise; 3) valib taastatava/parandatava eseme järgi sobiva tehnoloogia; 4) teeb vajalikud eeltööd (materjalide hankimine, töökoha ettevalmistus jne); 5) taastab/parandab eseme, arvestab seejuures parandatava eseme olemasolevat stiili.	
Teadmised: 1) materjalide koostõu (nt erinevad terasesordid, teras ja puit, teras ja kivi); 2) tehnoloogiatates orienteerumine (nt valatud ja sepietatud eseme eristamine).	
Hindamismeetodid: 1) tööde mapp; 2) valmistatud ese; 3) teooriaküsimused ja/või töövõtete demonstratsioon; 4) vestlus.	
B.2.4 Raua (terase) keetmine ja damaskimine	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1) valib eesmärgipäraselt materjali ja kütuse; 2) vastavalt kasutatavale liiteühenduse tüübile valmistab materjali ette (nt puhastab pinnad); 3) kasutab sobivaid materjale, kütteaineid ja räbusteid; 4) suudab ajastada tööprotsessi erinevaid etappe (keetmishetk, räbusti kasutamine jms).	
Teadmised: 1) raua keetmise ja damaskimise tehnoloogia; 2) terase tüübid.	
Hindamismeetodid: 1) tööde mapp 2) valmistatud ese; 3) teooriaküsimused ja/või töövõtete demonstratsioon; 4) vestlus.	
B.2.5 Terariistade valmistamine	EKR tase 5
Tegevusnäitajad 1) kasutab terase termilise töötlemise võtteid (lokaalset tsementeerimist, karastamist lõõmutamist, noolutamist), järgib õiget ajastust, temperatuuri ja jahutuskeskkonda; 2) keedab kokku erineva süsiniku sisaldusega teraslehed; 3) liidab rauast põhiosale terasest lõiketera; 4) kasutab teritamisel erinevaid abrasiivmaterjale; 5) oskab valida õige terituse nurga vastavalt eseme otstarbele.	
Teadmised:	

1) terade tüübid (kuju, omadused jm); 2) pakettkeervis.	
Hindamismeetodid: 1) tööde mapp 2) valmistatud ese; 3) teooriaküsimused ja/või töövõtete demonstratsioon; 4) vestlus.	
B.2.6 Hobuse rautamine	EKR tase 5
Tegevusnäitajad 1) hindab kapjade seisukorda; 2) puhastab ja värgib kabja; 3) valib sobiva raua tüübi; 4) valmistab uue või korrigeerib olemasoleva raua; 5) rautab kabjad kasutades kuum- külm- või ravirautust.	
Teadmised: 1) hobuse anatoomia ja füsioloogia algtõed.	
Hindamismeetodid: 1) tööde mapp 2) valmistatud ese; 3) teooriaküsimused ja/või töövõtete demonstratsioon; 4) vestlus.	

KUTSET LÄBIVAD KOMPETENTSID

B.2.7 Sepp, tase 5 kutset läbiv kompetents	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1) järgib oma tegevuses käsitöölise eetikanõudeid (vt lisa 1 „Käsitöömeistri kutse-eetika“); 2) säilitab ja arendab oma kutseoskusi, hoiab end kursis valdkonna tehnoloogiliste muutustega; 3) juhendab töötavishoiu, keskkonnahoiu, tööohutuse ja kultuuripärandi hoidmise reeglites; 4) suudab töötada meeskonnas, tajub oma rolli, järgib koostööreegleid; 5) suudab eriolukorras orienteeruda, on võimeline lahendama konflikte; 6) kasutab oma aega efektiivselt, peab kinni ajakavast ja tähtaegadest; 7) loob head suhted klientide ja kolleegidega: valib sobiva suhtlemisviisi, suudab aktiivselt kuulata ja lahendada sihtgrupi probleeme; 8) kasutab arvutit infootsinguks ja kommunikatsiooniks (e-kirjad, tutvustuskirjad, arved jm); 9) kasutab nii kõnes kui ka kirjas korrektset eesti keelt; 10) suudab vahetada tehnilist informatsiooni inglise keeles; 11) planeerib tervikliku tegevuskava, korraldab tööprotsessi, jälgib töö kvaliteeti; 12) tagab vajalikud ressursid ja meeskonna motiveerituse; 13) sõlmib lepingud klientide, alltöövõtjate, tarnijate jt osapooltega; 14) edastab arusaadavalt kutsealaseid oskusi ja teadmisi, organiseerib ja kontrollib juhendatavate tööd, annab juhendatavatele arendavat tagasisidet; 15) pakub lahendusi tööde paremaks ja efektiivsemaks korraldamiseks.	
Teadmised: 1) kompositsioon ja värvusõpetus; 2) esitamise tehnikad (joonistamine, joonestamine, maalimine, fotografeerimine jne); 3) eriala pärand: rauakasutuse ajalugu, sh raua jõudmine Eesti aladele, iidse rauasulatustehnoloogiad, ülevaade sepatöö arengust ja traditsioonidest maailma ajaloos, Eesti professionaalse sepatöö arenguhooni 20.saj; 4) eesti rahvakultuuri ajalugu, eripära ja traditsioonid; 5) sepatöö terminoloogia; 6) autorikaitse, tarbijakaitse jm kutsealaga seotud õigusaktid; 7) jäätmekäitlus ja keskkonnakaitse põhimõtted;	

8) suhtlemise põhitõed.

Hindamismeetod(id):

Läbivat kompetentsi hinnatakse integreeritult kõigi teiste kutsestandardis toodud kompetentside hindamise käigus.

C-osa ÜLDTEAVE JA LISAD

C.1 Teave kutsestandardi koostamise ja kinnitamise kohta ning viide ametite klassifikaatorile	
1. Kutsestandardi tähis kutseregistris	17-03032014-6.1/5k
2. Kutsestandardi koostajad	Kaupo Kangur, Kunstiosakond OÜ Heigo Jelle, Eesti Metallikunstnike Liit Joonas Kiri, Vana-Vigala TTK Tauro Pungas, Ferrum Fabricum OÜ
3. Kutsestandardi kinnitaja	Rahvakunsti ja Käsitöö Kutsenõukogu
4. Kutsenõukogu otsuse number	15
5. Kutsenõukogu otsuse kuupäev	03.03.2014
6. Kutsestandard kehtib kuni	13.11.2018
7. Kutsestandardi versiooni number	5
8. Viide Ametite Klassifikaatorile (ISCO 08)	7221 Sepad, stantsijad jms oskustöölised
9. Viide Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)	5
C.2 Kutsenimetus võõrkeeles	
Inglise keeles	Blacksmith, level 5
Vene keeles	Кузнец
C.3 Lisad	
Lisa 1 Käsitöömeistri kutse-eetika	